

What Happened to the Ancient Library of Alexandria? Edited by Mostafa El-Abadi and Omnia Mounir Fathallah. Leiden : Boston, Koninklijke Brill NV, 2008. 259 str. ISBN 978-9004165458

What Happened to the Ancient Library of Alexandria? (Što se dogodilo s antičkom knjižnicom u Aleksandriji?) naslov je zbornika radova s međunarodnog seminara održanoga u Bibliotheci Alexandrini u sklopu *Alexandria Projecta* 26.-28. rujna 2004. godine. Radi se o naslovu koji pripada cjelini *Library of the Written Word* 3, nizu *The Manuscript World* 1. (Osim *The Manuscript World*-a, cjelina obuhvaća i nizove *The Handpress World* i *The Industrial World*). Knjigu je 2008. godine izdala izdavačka kuća Brill koja ima sjedišta u Leidenu, gdje je izvršeno i tiskanje ove publikacije, i u Bostonu. Kao urednici navedeni su Mostafa A. El-Abadi, koji je ujedno i autor jednoga od radova u zborniku i profesor emeritus na aleksandrijskom sveučilištu, i Omnia M. Fathallah, organizatorica navedenoga međunarodnog seminara zaposlena u Bibliotheci Alexandrini.

Knjiga se na 259 stranica bavi problematikom naslovnog pitanja koje dugo vremena zaokuplja pažnju svjetskih znanstvenika, istovremeno nudeći široku lepezu tema povezanih s pismošću i knjigom općenito na tim prostorima, u doba od osnutka Aleksandrijske knjižnice do Arapa u kasnom srednjem vijeku.

Predgovor je napisao ravnatelj Bibliothaece Alexandrine Ismail Serageldin i u njemu pojašnjava kako je došlo do organizacije seminara i predstavlja autore radova, koji su mahom stručnjaci za ovu tematiku.

Slijede zahvale koje potpisuju izdavači, potom popis ilustracija, kratica, te kratko napisani životopisi u knjizi zastupljenih autora. U nekoliko je redova predstavljen *The Alexandria project*, a radi se o najvećem istraživačkom projektu u Aleksandrijskoj knjižnici, ustanovljenom kao pomoć istraživačima koji se bave antičkom Aleksandrijskom knjižnicom i radovima slične tematike.

U uvodu Mostafa El-Abadi razjašnjava kako se rad na seminaru podijelio u četiri glavne sekcije: razvoj knjižnice u antičkom Egiptu, Aleksandrijska knjižnica u opasnosti u kasno doba Ptolemejevića i rimsko doba, intelektualci u Aleksandriji u kasnoj antici i Arapi i Aleksandrijska knjižnica, te u kratkim crtama bilježi koštur pojedinih izlaganja.

Radovi započinju francuskim naslovom *À la recherche de la systématisation des connaissances et du passage du concret à l'abstrait dans l'Égypte ancienne*, autora Mounira H. Megallyja, profesora emeritusa egiptologije na nekoliko sveučilišta u Egiptu. U svom prilogu M. H. Megally istražuje epistemološke uzroke nastanka velike Aleksandrijske knjižnice. U potrazi za sistematizacijom znânja i o prijelazu s konkretnog na apstraktno znanje u Starom Egiptu, on u glavnim crtama priziva iskustvo kolektivnog znanja Egipćana kroz geografske datosti,

društveno ekonomsku organizaciju zemlje, specifičan problem plavljenja Nila, sustav brojenja i računanja, posebnosti sustava pisanja i njegove implikacije, te kroz svijest o vremenu, računanju vremena i povijesti.

Sljedeći naslov glasi *Private collections and temple libraries in ancient Egypt* (Privatne zbirke i hramske knjižnice u antičkom Egiptu), autorice Fayze M. Haikal, inače sveučilišne profesorice egiptologije u Kairu. Haikal objašnjava da su knjige i knjižnice u Egiptu postojale daleko prije osnutka Aleksandrijske knjižnice te se osvrće na razne medije (navodi natpise u hramovima i grobnicama, papirusne svitke, arhive, tekstove u piramidama, privatne zbirke) prijenosa informacija u to doba.

U članku *Earth, wind, and fire : the Alexandrian fire-storm of 48 B.C.* američkog arheologa, povjesničara i antropologa Williama J. Cherfa, raspravlja se o tome je li podmetnuta "vatrena oluja" (fire-storm) 48. pr. Kr. zaista mogla zapaliti i spaliti knjižnicu, definira pojam fire-storm, ispituje tadašnje meteorološke uvjete, i na kraju, uspoređujući ovaj požar s onim u Chicagu 1871. godine, zaključuje da se tvrdnja kako je Aleksandrijska knjižnica izgorjela ne može u potpunosti dokazati, ali se može pretpostaviti.

U radu *The destruction of the library of Alexandria : an archaeological viewpoint* prof. Jean-Yves Empereur s pariške Sorbonne piše o doprinosu arheoloških iskapanja dokazivanju kako je propala Aleksandrijska knjižnica te potkrepljuje svoj rad brojnim fotografijama i crtežima.

Mostafa A. El-Abbadi na str. 89-93 u svojem radu *Demise of the Daughter library* sažeto i koncizno piše o sudbini serapejske knjižnice, uz citiranje književnih izvora.

Slijedi uradak francuskog novinara, pisca i povjesničara Luciena X. Polastro-*na Ce que construisent les ruines* koji u svom prilogu daje komparativni prikaz povijesti knjige na početku nove ere. Pri tom koristi primjere obrnutih putanja velike Aleksandrijske knjižnice (čije postojanje problematizira) kao kulturne paradigme Zapada, opisujući njezin uspon i pad – i primjer položaja "knjige" u Staroj Kini, koja (nakon konfucijanskog procvata) doživljava nemilosrdni bibličid političkim dekretom iz 213. godine, te o njegovoj restituciji u sljedećim stoljećima, s dozrijevanjem kineske kulturne svijesti i stvaranja velike Carske knjižnice.

Profesor emeritus religijskih znanosti na kalifornijskom sveučilištu u Santa Barbari, Birger A. Pearson u radu naslova *The Nag Hammadi "library" of Coptic papyrus codices* izvještava o otkriću i religijskom sadržaju tekstova iz Nag Hammadi zbirke, koji imaju veliku važnost za biblijske studije, ranu povijest kršćanstva i općenito za povijest religije. Riječ je o vrlo vrijednom otkriću 1945. godine, rukopisima koptskog jezika iz 4. stoljeća, danas smještenima u Kairu u koptskom muzeju i dostupnima samo znanstvenim istraživačima. Autor radu prilaze i šest crno-bijelih fotografija tih tekstova.

Maria Dzielska (profesorica rimske povijesti na Institutu za povijest, Uniwersytet Jagielloński), u radu *Learned women in the Alexandrian scholarship and society of late helenism* piše o ženama koje su, kako kaže, svaka na svoj način

oblikovale aleksandrijski intelektualni milje četvrtog i petog stoljeća, poput Hypatije, Aedesije i Theodore.

Dimitar Y. Dimitrov, profesor na sveučilištu u Velikom Tarnovom u Bugarskoj, razlaže temu *Synesijs of Cyrene and the Christian neoplatonism : patterns of religious and cultural symbiosis*. Sinesije je bio grčki filozof podrijetlom iz Cirene, novoplatonovac, koji je iza sebe ostavio raznovrsnu književnu ostavštinu, o kojoj ima govora u ovome radu.

Damascius and the Collectio philosophica a chapter in the history of philosophical schools and libraries in the neoplatonic tradition, naslov je rada autora Georges-a Leroux-a, profesora grčke filozofije na sveučilištu u Montrealu. Autor objašnjava koje tekstove i pisce obuhvaća *Collectio philosophica* i predstavlja lik grčkog filozofa, novoplatonovca i posljednjega predstojnika atenske Akademije, Damaskija.

Grzegorz Majcherek, arheolog, u radu *Academic life of late antique Alexandria : a view from the field* donosi šest fotografija i shemu arheološkog iskapanja na mjestu Kom el-Dikka u Aleksandriji. Majcherek objašnjava na koji način Kom el-Dikka u Aleksandriji participira u slici tog grada kao središta učenja i obrazovanja u kasnoj antici i tim tragom povezuje ovaj lokalitet s ulogom koju je imala znamenita knjižnica.

Posljednja dva rada *The Arab story of the destruction of the ancient library of Alexandria*, autor Quassem Abdou Quassem, profesor srednjovjekovne povijesti na sveučilištu u Zagazigu u Egiptu) i *The Arab destruction of the library of Alexandria : anatomy of a myth* (autor Bernard Lewis, profesor emeritus bliskoistočnih studija na Sveučilištu Princeton) raspravljaju o pojavi ove, kako prof. Lewis kaže, lažne i apsurdne priče koja je nastala u trinaestom stoljeću, dok prof. Quassem zaključuje da je "arapska priča očit primjer zloupotrebe povijesti u političke svrhe, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti".

Iscrpna bibliografija podijeljena je na egipatske, klasične i biblijske tekstove, zatim Nag Hammadi kodekse i arapske tekstove, što se tiče izvornih radova. Nadalje su nabrojani rječnici i slični priručnici te moderna literatura.

Ovaj zbornik usko specijaliziranih radova baca novo svjetlo na problematiku Aleksandrijske knjižnice, i kao objekta i kao simbola pismenosti toga doba, i svakako se može zaključiti da predstavlja značajan doprinos ovoj tematici.

Lucija Radoš